

**1863 – 1864M. SUKILĒLIŲ JATMINTINIMO ARCHITEKTŪRINĒS IDĒJOS SUKŪRIMO
IR ĮGYVENDINIMO PROJEKTO KONKURSAS**

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

PARAMETRAI:

Paminklas: ilgis-1,32m; plotis-0,72m; aukštis-3m.

Postamentas: ilgis-1,68m; plotis-1,68m; aukštis-0,24m.

MEDŽIAGOS:

Pilkas granitas

IDĖJA

1863-1864m. sukilimo dalyvių, nužudytų Vilniaus Lukiškių aikštėje ir užkastų Gedimino kalno teritorijoje atminimo ir pagerbimo ženklas – ant šlaito paguldytas granitinis lotyniškas kryžius, peraugantis į Jogailaičių kryžių

Pagrindinis siekis – aiškia ir suprantama forma perteikti kančios ir atminties simbolius.

SIMBOLIKA

Lotyniškas kryžius simbolizuoja žemiškąją kančią, prisikėlimą ir pergalę, atgailą ir tikėjimą, gyvybės ir mirties sąryšį. Šio kryžiaus virsmas dvigubu kryžiumi įprasmina sukilėlių žūtį Lietuvos valstybės laisvės vardan.

Kampu paguldyto kryžiaus formos paminklo vaizdinys asocijuojasi su pasvirusiu kryžiumi, krikščioniškajame pasaulyje siejamu su skausmo ir kančios keliu.

Iš Gedimino kalno aikštės paminklas matomas kartu su Trimis Kryžiais ant Plikojo kalno. Šį reikšmingą vizualinį ryšį sustiprina ir prasminis ryšys: originalieji Antano Vivulskio Trys Kryžiai, okupantų sužaloti ir nugriauti, dabar taip pat guli kalno šlaite.

ARCHITEKTŪRA

Paminklas komponuojamas Gedimino kalno aikštelės – buvusios Aukštutinės pilies vidinio kiemo centrinėje dalyje, ant išlikusio pietinio gynybinio pylimo šiaurinio šlaito, priešais esamą funikulierių. Visa Gedimino kalno aikštelės pagrindinė teritorija paliekama laisva lankytojams bei įvairiems renginiams.

Paminklą sudaro: kryžiaus formos skulptūrinė kompozicija paguldyta ant gynybinio pylimo šlaito apatinės dalies ir pylimo papėdėje pastatomas postamentas. Skulptūra – tai pilko granito, 2,04m aukščio lotyniškas kryžius, ant kurio iškaltos nužudytųjų sukilimo dalyvių pavardės. Aukščiau lotyniškas kryžius perauga į Jogailaičių kryžių ir bendras skulptūros aukštis pasiekia 3,0m. Ant kryžmos lietuvių, lenkų, baltarusių ir anglų kalbomis iškaltas užrašas: „Vilniuje, Lukiškių aikštėje nužudytiems ir čia užkastiems 1863-1864m. sukilimo dalyviams atminti“. Postamentas – tai granitu apjuosta kadagių sala, iš kurios tarsi iškyla visa kompozicija ir atgula šlaite. Postamento aukštis – 0,24m. Jis statomas kietos dangos pakraštyje, virš kritulių surinkimo latakų.

Nors pagrindinė paminklo fasadinė pusė orientuota į šiaurę, bet paguldytas ant šlaito pats paminklas gaus daugiau zenitinio apšvietimo. Taip atsiras daugiau šešėliavimo, pagerės iškaltų tekstų skaitomumas. Paminklas ryškiai orientuotas į vieną pusę – į pagrindinę Gedimino kalno aikštelės dalį. Nugarinės pusės nebelieka – ji panyra į pylimo šlaitą.

Tikimasi, kad pasirinktas paminklo rūstus monumentalumas, raiški stambių tūrių ritmika ir aiškiai suprantama simbolika derės su istorinės pilies liekanomis ir jų archajiška dvasia.

PAGARBUMAS

Paminklo pastatymas šalia nužudytų sukilėlių užkasimo vietos (tuo netrikdant pačios kapavietės rimties paminklo statybos darbais ir naujomis statybinėmis medžiagomis) išreiškia pagarbą elgesį šioje teritorijoje.

Patraukus paminklą iš sutvarkytos, akmenimis grįstos Gedimino kalno aikštelės ant žole apaugusio šlaito tikėtina, kad lankytojams bus sunkiau fiziškai pasiekti patį paminklą, lipti ant jo, sėdėti, žaisti ar kaip kitaip elgtis be deramos pagarbos su atminimo ženklais.

PAVELDOSAUGA

Paguldytos ant gynybinio pylimo vidinio šlaito, paminklas vizualiai tampa šlaito dalimi ir išlikusios archeologinio paveldo erdvinės sąrangos neįtakoja, t.y leidžia lankytojams suprasti buvusios Aukštutinės pilies vidinio kiemo erdvę, jos nesuardant naujadarais. Taip pat be jokių vizualinių kliūčių lieka apžvelgiami ir išlikę buvusios pilies fragmentai.

Archeologinio paveldo apsaugos svarbiausias tikslas yra saugoti kultūrinį sluoksnį. Todėl skulptūros komponavimas gynybinio pylimo šlaite, kur paprastai esti plonesnis kultūrinis sluoksnis nei piliakalnio aikštelėje, bent jau teoriškai yra mažiau skaudus archeologinio paveldo apsaugos požiūriu.